

มติชนรายวัน
พ.ศ. 17 มี.ค. 54

หนังสือ “พ่อสอนลูก”

วราภรณ์ สามโกเศศ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

หนังสือคลาสสิกของไทยในเรื่องสอนลูกน่าจะได้แก่ “พ่อสอนลูก” ของ
ฯพณฯ ทวี บุณยเกตุ อดีตนายกรัฐมนตรีของไทย หนังสือเล่มนี้รวบรวมจดหมายที่ท่านเขียน
ถึงลูกชายและลูกสาวระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2493 ถึง มีนาคม 2494 ถึงแม้วันเวลาจะ
ผ่านไป แต่ทุกสิ่งที่ท่านเขียนมิได้ล้าสมัยเลยแม้แต่น้อย ยังคงเหมาะสมสำหรับการสอนคน
ที่เติบโตในสังคมไทย

ในเรื่องจรรยา มารยาทท่านสอนว่า “.....ความสุภาพเรียบร้อยและอ่อนน้อมกับ
ความเกรงใจ หรือที่เรียกว่าจรรยา มารยาทนั้นเป็นสิ่งสำคัญมาก ผู้ที่มีจรรยา มารยาทดีเป็น
บุคคลที่น่าคบ น่ารัก และเป็นที่ยอมรับของสังคมทั่วไป เปรียบได้เหมือนกันร้านค้า คือถ้า
ร้านใดที่เขาตกแต่งหน้าร้านโดยรู้จักวางสินค้าให้เป็นระเบียบ สวยงาม น่าดู มีของวางตั้งให้
เป็นที่สะดุดตาจะเป็นที่ชวนให้คนเข้าชมฉันใด ผู้ที่มีจรรยา มารยาทสุภาพเรียบร้อย ก็จะเป็นที่
น่ารัก น่าเอ็นดูชวนให้คนรักใคร่เคารพนับถือและอยากรู้จักฉันนั้น

ศัพท์ที่เราเรียกติดปากว่า “ไพร่” กับ “ผู้ดี” นั้น หาได้วัดกันด้วยความมั่งคั่ง
สมบูรณ์หรือการมีตระกูลไม่ แต่ความหมายอันแท้จริงอยู่ที่คุณธรรมและจรรยา มารยาทนี้เอง
ผู้ที่ได้รับการอบรมศึกษาดี มีจรรยา มารยาทดี ถึงหากจะเป็นคนยากจน ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ดี
ส่วนผู้ที่มีจรรยา มารยาททราม แม้จะเป็นลูกพระน้ำพระยาหรือจะมั่งคั่งสมบูรณ์สักปานใด
ก็ได้ชื่อว่าเป็นไพร่ ฉะนั้นคำว่า “ไพร่” กับ “ผู้ดี” จึงอยู่ที่จรรยา มารยาทเป็นหลักสำคัญ
ขอให้ลูกเข้าใจให้ถูกต้องตามนี้ และทำตัวให้เป็นผู้ดีตามความหมายนี้ด้วย

เราจะประพจน์ตัวอย่างไรจึงเรียกว่าสุภาพเรียบร้อย ข้อนี้ถ้าจะพูดกันให้
ละเอียดแล้ว ก็ต้องจาระไนกันมากมาย ฉะนั้นจึงขอพูดแต่เพียงกว้าง ๆ ว่า ผู้ที่สุภาพ
เรียบร้อยนั้น คือผู้ที่มีจรรยา มารยาทดี กล่าวคือต้องมีสัมมาคารวะ รู้จักที่ควรและไม่ควร
รู้จักที่สูงที่ต่ำ รู้จักเกรงใจคนไม่ทำตัวให้เสมอผู้ใหญ่ (แม้เราจะมีฐานะสูงสักปานใดก็ตาม)
ต้องเป็นคนอ่อนน้อมไม่แข็งกระด้างและสุภาพเรียบร้อยกับคนทั่วไป

ลูกต้องคอยสังเกตดูจรรยา มารยาทที่คนดี ๆ เขากระทำต่อกัน เช่น ผู้น้อยกระทำ
ต่อผู้ใหญ่ ลูกกระทำต่อพ่อแม่ น้องกระทำต่อพี่ ญาติผู้น้อยกระทำต่อญาติผู้ใหญ่

เหล่านี้เป็นต้น แล้วให้เอาอย่างเขา ซึ่งพ่อก็หวังว่าลูกคงได้เห็นมามากแล้วทั้งที่บ้านและจากสถานที่อื่น จึงจะไม่ขอชี้แจงอีก

นอกจากความสุภาพเรียบร้อยในทางจรรยาบรรณแล้ว ความสุภาพในการแต่งกายก็นับว่าสำคัญไม่น้อย คนเราแม้จะมีจรรยาบรรณดีสักปานใดก็ตาม แต่ถ้าแต่งกายไม่เรียบร้อยแล้ว ก็ยังจะจัดว่าเป็นคนสุภาพไม่ได้ และการแต่งกายยังเป็นเครื่องวัดระดับชั้นของคนได้เป็นอย่างดีอีกด้วยว่าเป็นคนชั้นไหน ได้รับการอบรมศึกษาเพียงใด เป็นคนชอบอยู่ในสังคมชนิดไหน ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น

ฉะนั้นเมื่อการแต่งกายมีความสำคัญเช่นนี้ ลูกก็ควรรู้จักแต่งตัวให้สุภาพเรียบร้อยด้วย ผู้ที่แต่งตัวสุภาพนั้นไม่จำเป็นต้องใช้เสื้อผ้าดี ๆ หรือที่ตัดจากร้านยี่ห้อดีมีราคาแพง แม้คนที่แต่งกายด้วยเสื้อผ้าปุระ ตัดจากร้านที่มียี่ห้อเลวราคาถูก ๆ ก็เรียกว่าสุภาพได้ เพราะความสุภาพในการแต่งกายนั้นอยู่ที่วิธีแต่งและลักษณะของเสื้อผ้า

การแต่งกายสุภาพนั้นต้องแต่งอย่างเรียบร้อย ๆ ที่คนดี ๆ ทั่วไปเขาแต่งกัน และต้องแต่งตามสมัยที่สังคมที่ดีเขานิยมกันด้วย เช่น เสื้อกางเกงก็ควรเป็นสีขาว หรือถ้าจะเป็นสีก็ควรเป็นสีอ่อน ๆ เช่น สีเทา สีน้ำตาล หรือสีหม่นอ่อน ๆ จงอย่าใช้เสื้อผ้าที่มีสีฉูดฉาดเป็นอันขาด เสื้อกับกางเกงควรเป็นสีเดียวกัน แม้เสื้อเชิ้ตก็ไม่ควรจะใช้สีฉูดฉาดมากนัก รวมความว่าเสื้อผ้าทุกชิ้นของเราควรใช้สีขาว หรือสีอ่อนเรียบ ๆ ถ้าจะใช้เสื้อกับกางเกงต่างสีกัน ก็ควรเลือกสีที่กลมกลืนกัน ไม่ใช่สีตัดกันจนเห็นได้ชัดเพราะไม่ใช่ผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเวลาเราไปหาผู้ใหญ่หรือผู้ที่เราเคารพควรแต่งกายด้วยเครื่องขาวทั้งชุด ถุงเท้าจะใช้ลายก็ได้แต่ควรเป็นพื้นสีดำ สีน้ำตาล สีขาว หรือสีหม่น ส่วนเกือกนั้นควรใช้เกือกหุ้มชั้น จะเป็นสีดำ สีน้ำตาล หรือสีขาว ก็ได้ แต่ไม่ควรใช้เกือกยาง (เกือกผ้าใบยาง) เพราะเกือกยางเช่นนี้ควรใช้ใส่เวลาเล่นกีฬาเท่านั้น และถ้าเป็นการไว้ทุกข์และต้องไปในงานพิธีแล้ว ควรใส่เกือกสีดำเสมอไป”

“พ่อสอนลูก” ได้กล่าวถึงการทำตัวเป็นคนยอมแพ้อย่างฉลาดไว้อย่างน่าฟังว่า “.....กฎของธรรมชาตินั้นทุกคนต้องการเป็นฝ่ายถูก ไม่ชอบให้ใครขัดคอหรือมาโต้เถียงขัดแย้ง ฉะนั้นถ้าเราเป็นฝ่ายยอมแพ้ ปลอ่ยให้เขาเป็นผู้ชนะเสียแล้ว ก็จะไม่มีการโต้เถียงและจะไม่มีเรื่องขึ้น

อย่าลืมว่าการเอาชนะคนนั้นไม่มีทางเป็นคุณแก่ตัวเราเลย (เว้นแต่จะเกี่ยวกับเกียรติยศชื่อเสียงหรือผลได้เสียอันจะนำความเสียหายมาสู่ตัวเรา) เพราะแม้เขาเถียงเอาชนะด้วยเหตุผลหรือในหลักฐาน แต่เราก็จะแพ้เขาในทางจิตใจ คือจะเสียไปซึ่งมิตรภาพ จะทำให้ผู้แพ้ไม่พอใจ น้อยใจ เขาจะรู้สึกที่เราทำให้เขาต่ำต้อยลง และทำให้เขาได้รับความอับอายขายหน้า หรือเป็นการเสียเกียรติ แล้วเขาก็จะมองเราในแง่ร้าย อาจถึงกับเสียความเป็นมิตรกันได้ และนี่คือผลเสียที่เราได้รับ ส่วนผลได้ก็ไม่เห็นมีอะไร อย่างมากก็ได้

ชื่อว่าเป็นผู้ชนะในการโต้เถียง แต่ไม่มีความหมายใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ได้ทำให้เราดีขึ้น เพียงไม่กี่วันเรื่องที่ถกเถียงกันก็ลืมหมดแล้ว แต่ผลร้ายในทางจิตใจนั้นยังจะอยู่อีกนาน แต่ถ้าเราเป็นฝ่ายยอม คือเขาจะมีความคิดอย่างไรหรือจะนึกอย่างไร หรือจะเข้าใจอย่างไรก็แล้วแต่เขา ในเมื่อไม่เป็นการเสียหายแก่ตัวเราหรือแก่ส่วนรวมแล้วก็ไม่มีเรื่องโต้เถียงกัน จะผิดถูกอย่างไรก็ช่าง ใครจะนึกว่าตัวดีพิเศษสักแค่ไหนหรือจะเก่งกาจสามารถสักเพียงใด ก็ให้เขานึกไปเอง เพราะเราไม่ได้เสียหายอะไรด้วย เช่นนี้แล้วเราก็ไม่ต้องทะเลาะกับใคร ไม่เสียเพื่อน ไม่เสียความสามัคคี

ฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นการโต้เถียง การกีฬา หรือจะเป็นเรื่องอะไรก็ตาม เราควรยึดหลักว่า ถ้าการเอาชนะนั้นจะเป็นการนำมาซึ่งการแตกความสามัคคีหรือเสียไปซึ่งมิตรภาพแล้ว ก็ให้ยอมแพ้เสียดีกว่าจะได้ไม่มีเรื่อง ไม่มีใครเกลียด ไม่มีศัตรู กลับจะมีแต่คนเห็นใจ

ที่พอสอนให้ทำตัวเป็นคนยอมแพ้นี้หมายถึงการยอมแพ้ในเรื่องธรรมดาที่การแพ้ชนะหรือการได้เสียนั้นไม่ได้ทำให้เราเสียหายอะไร แต่ถ้าการยอมแพ้นั้นจะต้องกระทบกระเทือนต่อเกียรติยศชื่อเสียง หรือผลได้ผลเสียของเรา อันเป็นเหตุให้เราต้องเสียหายแล้ว เราก็ต้องป้องกัน ต้องเอาชนะ (คือกระทำทุกทางในทางที่ถูกที่ชอบ) เพื่อรักษาเกียรติยศและชื่อเสียงของเรา หรือรักษาผลประโยชน์อันเป็นของเราเสมอ แต่ต้องพยายามทำด้วยความสุภาพและพยายามที่จะไม่ให้เสียไปซึ่งมิตรภาพ

ฉะนั้นการเอาแพ้เอาชนะกันนั้น ให้นึกถามตัวเองในใจก่อนเสมอว่า (1) ถ้าเรายอมเขาเสีย คือไม่เถียงหรือเอาชนะเขาแล้ว เราจะเสียประโยชน์อะไรบ้าง หรือจะเป็นการกระทบกระเทือนต่อเกียรติยศชื่อเสียงของเราหรือไม่ ถ้าได้พิจารณาเห็นว่าไม่เป็นการกระทบกระเทือนหรือเสียหายแล้ว ก็ให้ยอมแพ้เขาดีกว่าที่จะเอาชนะเขา (2) ถ้าเรายอมแพ้เขาแล้วเราจะต้องเสียผล หรือจะเป็นการกระทบกระเทือนต่อเกียรติยศชื่อเสียงของเราแล้ว เราก็ต้องป้องกัน และต้องพยายามต่อสู้ทุกทางด้วยวิธีที่ชอบและถูกต้องต่อวิถีทาง จะยอมแพ้ไม่ได้ โดยให้ยึดหลักว่าต้องพยายามอย่างดีที่สุดที่จะไม่ให้อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเราเป็นศัตรู”

สุภาษิตฝรั่งบอกว่าคนจะเป็นอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับว่า “รู้จักใคร” และ “อ่านหนังสืออะไร” หนังสือ “พอสอนลูก” นั้นโดยแท้จริงแล้วให้ทั้งสองสิ่งอย่างแยก
